Lastentarhanopettajaliitto

Rautatieläisenkatu 6 A

00520 Helsinki

Eduskunta

Sivistys- ja tiedejaosto

Kuuleminen 28.09.2018

Asia: HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Teema: Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus; resurssit ja pahimmat kipupisteet (luku 29.10)

Lastentarhanopettajaliitto kiittää kutsusta kuulemistilaisuuteen ja lausuu seuraavaa:

Viime vuosina varhaiskasvatuksen ohjausasiakirjoissa on tapahtunut kansallisella tasolla muutoksia, jotka kehittävät varhaiskasvatuksen perustehtävää luonteeltaan entistä enemmän pedagogisemmaksi. Lastentarhanopettajaliitto suhtautuu myönteisesti siihen, että varhaiskasvatusta koskeva tutkimustieto korkeatasoisen varhaiskasvatuksen vaikuttavuuden lukuisista ulottuvuuksista on otettu vakavasti. Varhaiskasvatuksen opettajien koulutusmäärien lisääminen yliopistoissa vuosille 2018-2021, viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatuskokeilu ja 1. syyskuuta voimaan tullut varhaiskasvatuslaki ovat hyviä linjauksia varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Lastentarhanopettajaliitto pitää hyvänä, että vuoden 2019 talousarvioesityksessä on suunnattu valtionavustusta koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin, jotka kohdistuvat esiopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen, opetusryhmäkoon pienentämiseen ja avustajien palkkaamiseen. On myös hyvä, että avustusta suunnataan tämän lisäksi esiopetuksen ja kunnallisen varhaiskasvatuksen kaksikielisen opetuksen järjestämiseen ja kielikylpytoimintaan sekä positiivisen diskriminaation avustuksiin

varhaiskasvatuksen järjestäjille. Myönteistä on myös, että valtionavustusta suunnataan saamenkielisten lasten varhaiskasvatuspalveluiden turvaamiseksi.

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuuden kehittämiseksi suomalaisen varhaiskasvatusjärjestelmän tulee olla lasten oppimista ja kehitystä optimaalisesti tukeva, säästöjen tavoittelun ei pidä olla lähtökohtana. Keskeistä on nähdä varhaiskasvatus toimintana, jossa resurssien oikein kohdentamisella saavutetaan sekä yhteiskunnan että yksilön näkökulmasta lyhyellä ja pitkällä aikavälillä merkittäviä hyötyjä. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta keskeisiä koulutuksellista tasa-arvoisuutta tuottavat ja oppimiseroja kaventavat mekanismit konkretisoituvat osallistumalla korkeatasoiseen varhaiskasvatukseen eli varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla olevaan toimintaan. Varhaiskasvatus luo perustan lasten varhaisvuosien kehitykselle ja oppimiselle, myöhemmälle koulumenestykselle sekä elämänhallinnalle. Nämä ovat perustana myös yleiselle koulutustason nousulle, työvoiman osaamiselle, sosiaaliselle koheesiolle ja työelämään ja yhteiskuntaan osallistumiselle. Lastentarhanopettajaliitto pitää tärkeänä, että talousarvioesityksessä todetaan varhaiskasvatusta ohjaavan lainsäädännön valmistelun jatkamisesta. Lastentarhanopettajaliitto katsoo, että 1. syyskuuta voimaan tullut varhaiskasvatuslaki antaa lähtökohdan kehittää varhaiskasvatusjärjestelmää sellaiseksi, että sille asetetut vaativat ohjausasiakirjojen tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Varhaiskasvatuslaki tarvitsee kuitenkin edelleen täsmennyksiä, jotta lasten oppimiserot saadaan kaventumaan ja kaikille lapsille voidaan varmistaa yhdenmukaiset oppimisen ja kasvun edellytykset**. Keskeisiä kipupisteitä varhaiskasvatuksessa ovat lasten oppimisen ja kasvun erityisen tuen toteutuminen, varhaiskasvatuksen opettajien riittävän määrän turvaaminen ja pedagogisen varhaiskasvatuksen selkeämpi määrittely.** Lastentarhanopettajaliitto kiinnittää huomiota myös varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostamiseen sekä laajennetun subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden palauttamiseen.

Varhaiskasvatusta ohjaavan lainsäädännön valmistelua jatketaan kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostaman kokonaisuuden näkökulmasta

Keskeisintä lainsäädäntöuudistuksessa on lapsen erityisen tuen määrittely varhaiskasvatuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön valtakunnallisen selvityksen (2017) mukaan kuntien käytännöt lapsen kehityksen ja oppimisen tuen toteuttamisen osalta ovat kirjavia. Lapsen saama tuki voi olla riippuvainen perheen asuinpaikasta ja myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tarjoamien tukien välillä on eroja. Selvityksen mukaan esiopetuksessa kaikki lapset saavat suunnitellut tukitoimet selvästi useammin, kuin varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa tuen rakenne ei jäsenny laissa yhtä selkeästi kuin perusopetuslaissa ja on mahdollistanut kunnissa eri käsitteiden käyttämisen ja vaihtelevat tuen käytännöt. **Lastentarhanopettajaliitto toteaa, että varhaiskasvatuslakiin tarvitaan lapsen kehityksen ja oppimisen tukemiseen ohjaava selkeä kirjaus. Samalla tulee kirjata asiantuntijakonsultaatiosta, avustajista sekä hallinnon päätöksen tekemisestä.**

Lainsäädännössä pedagoginen varhaiskasvatus tulee määritellä varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla olevaksi toiminnaksi. Tällä hetkellä varhaiskasvatusta tarjotaan eri varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa ja jopa yöaikaan. On selvää, että perhepäivähoidossa tai avoimessa varhaiskasvatuksessa ei voida asettaa samoja vaatimuksia ja tavoitteita, kuin yliopistollisen koulutuksen suorittaneen varhaiskasvatuksen opettajan toiminnalle. Tähän viitattiin Kansallisen koulutuksen arviointiviraston Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden

2016 toimeenpanon arviointiraportin johtopäätöksissä (2018). **Lisääntyvä tieto korkeatasoisen varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta asettaa vaatimuksen varhaiskasvatuksen selkeämmälle määrittelylle.** Täsmällisemmällä määrittelyllä tuotetaan reunaehdot, jossa mahdollistetaan jokaisen lapsen yhdenvertaista oikeutta varhaiskasvatuslain tavoitteiden mukaiseen pedagogiseen varhaiskasvatukseen.

Varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen aloituspaikkojen kasvattamista tulee edelleen kasvattaa ja lisäysmäärän tulee olla pysyvä

Viime vuosien keskeisillä ohjausasiakirjoilla on asetettu vaativia tavoitteita varhaiskasvatuksen pedagogiselle toiminnalle, jotka toteutuvat täysimääräisesti vain ryhmissä, joissa on varhaiskasvatuksen opettaja. Opetus- ja kulttuuriministeriö on reagoinut varhaiskasvatuksen opettajatarpeeseen, sopimalla 1000 aloituspaikan lisäyksistä varhaiskasvatuksen opettajien koulutukseen yliopistoissa. Lisäykset toteutetaan vuosina 2018–2021 hallituksen varaaman 28 miljoonan euron määrärahan turvin. Näin merkittävä aloituspaikkojen kasvu vahvistaa pedagogista osaamista varhaiskasvatuksessa, mutta on täysin riittämätön siihen tarpeeseen, joka päiväkotien henkilöstörakenteen kehittäminen ja varhaiskasvatuksen opettajien tulevien vuosien mittava eläköityminen aiheuttaa. OAJ:n selvityksen mukaan eläkkeelle siirtyy vuoteen 2020 mennessä noin 1000 ja vuoteen 2025 mennessä n. 2500 varhaiskasvatuksen opettajaa, varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja päiväkodinjohtajan tehtävässä toimivaa. Eläköityminen kohdentuu pääsääntöisesti pedagogisen koulutuksen saaneisiin opettajiin.

Tarvitaan viipymättä toimenpiteitä, joilla turvataan varhaiskasvatuksen opettajien saatavuus ja riittävyys myös tulevina vuosina. **Yliopistollisen varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen aloituspaikkoja tulee kasvattaa 1000 aloituspaikan lisäksi vähintään 500 lisäpaikalla. Tarvitaan 1500 aloituspaikan pysyvää lisäystä.** On välttämätöntä kasvattaa aloituspaikkoja myös varhaiskasvatuksen erityisopettajien koulutuksiin ja päiväkodin johtajakelpoisuuden tuottaviin varhaiskasvatuksen maistereiden koulutuksiin. Lastentarhanopettajaliitto korostaa, että koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamiseksi erot oppimisessa ja hyvinvoinnissa kaventuvat vain laadullisesti korkealaatuisella varhaiskasvatuksella. Tutkimusten mukaan keskeinen yhteys laatuun on varhaiskasvatuksen opettaja.

Jatketaan viisivuotiaiden maksutonta varhaiskasvatuskokeilua halukkaiden kuntien kanssa

Lastentarhanopettajaliitto pitää tärkeänä, että kokeilua viisivuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuksesta jatketaan ja sitä tulee laajentaa. Suomalaisten lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen jää jälkeen Euroopan unionin asettamasta tavoitteesta, jonka mukaan 95 prosenttia neljävuotiaista osallistuisi varhaiskasvatukseen vuoteen 2020 mennessä. Suomessa varhaiskasvatuksen osallistumisaste on selkeästi alhaisempaa, kuin muiden EU-jäsenmaiden. Suomi eroaa olennaisesti myös muista Pohjoismaista. Tuoreessa Education at a Glance-julkaisussa (2018) todetaan Suomen osallistumisaste-eron olevan suurimmillaan muihin OECD-maihin juuri viisivuotiaiden kohdalla.

On huolestuttavaa, että samanaikaisesti kotitaustan yhteys oppimistuloksiin on voimistunut 2010-luvulla. Erityisesti poikien ja maahanmuuttajataustaisten oppimistulokset ja koulutuspolut eriytyvät hyvin varhaisessa vaiheessa. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja kantaväestön oppimistulokset eroavat Suomessa enemmän kuin muualla Euroopassa, jopa

toisessa sukupolvessa. Maahanmuuttajataustaisia uusia opiskelijoita on korkea-asteen opinnoissa vähän suhteessa heidän osuuteensa koko väestöstä. Tähän tasa-arvo-ongelmaan tulee puuttua ja kiinnittää huomio jo varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatukseen osallistumisen on todettu parantavan kouluvalmiutta ja näin myöhempää koulutuksellista menestystä. Varhaiskasvatuksessa muodostuu kyky oppia, työskennellä toisten kanssa ja siellä vahvistetaan suomea toisena kielenä puhuvien kielitaitoa, joita tarvitaan myöhemmällä koulupolulla. Mikäli edellä mainittujen taitojen kehittäminen estyy, on niillä vastaavasti pitkälle ulottuvia vaikutuksia (Heckman 2011.) Kysymys ei ole vain varhaisista vuosista, vaan vaikutus heijastuu kumulatiivisesti myös muihin koulujärjestelmiin.

Lastentarhanopettajaliitto katsoo, että viisivuotiaiden maksuton varhaiskasvatus tuo lisää lapsia varhaiskasvatuspalveluihin ja on kannatettava ajatus. Maksuton varhaiskasvatuskokeilu lisää luottamusta siihen, että Suomessa siirrytään kohti päiväkodeissa tarjottavaa ja varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla toteutettavaa osa-aikaista maksutonta pedagogista varhaiskasvatusta. Tämä olisi yhtenäinen suunta muiden Pohjoismaiden sekä monen Euroopan maan kanssa, joissa maksutonta varhaiskasvatusta tarjotaan yli kolme vuotta täyttäneille oppivelvollisuuden alkuun asti. **Varhaiskasvatuksen osallistumisastetta onkin hyvä pyrkiä nostamaan kaikissa ikäluokissa.** Lastentarhanopettajaliitto korostaa, että lasten varhaiskasvatukseen osallistumista, vanhempien työllistymistä sekä lapsiperheiden lasten hoidon tukia tarkastellaan ja kehitetään samanaikaisesti. Tämä mahdollistaa kokonaisuudeltaan parhaan lopputuloksen.

Vuosina 2016 varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön tehtiin muutoksia, joilla varhaiskasvatusoikeus muutettiin 20 tuntiin viikossa ja mahdollistettiin päiväkotien ryhmäkokojen kasvattaminen. Oulun yliopistossa julkaistu VakaVai-selvitys (2017) osoitti, että kunnat ovat tehneet erilaisia ratkaisuja näiden suhteen, joka on lisännyt alueellista eriarvoisuutta. Merkittäviä kustannusvaikutuksia varhaiskasvatusoikeuden rajauksella ei ole saavutettu. Selvityksen mukaan päiväkotiryhmät ovat muuttuneet entisestään kokoonpanoltaan moninaisiksi, ryhmissä esiintyy lasten vaihtuvuutta ja lasten määrä ryhmissä on kasvanut osassa kuntia. Lasten sosiaalisten suhteiden määrä on noussut suurissa ja vaihtuvissa ryhmissä kohtuuttomaksi. **Tilanteesta kärsivät eniten nuorimmat, erityistä tukea tarvitsevat ja suomen kielen oppimiseen tukea tarvitsevat lapset. Lastentarhanopettajaliitto esittää, että kokopäiväinen subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus ja lapsiryhmän henkilöstömitoitus palautetaan ennalleen, ilman rajoituksia.**

Toimialan yleisiä suunnittelu-, ohjaus- ja valvontatehtäviä ja varhaiskasvatustoimijoiden tietojohtamista vahvistetaan kehittämällä varhaiskasvatuksen tietovarantoa ja toteuttamalla valtakunnallinen varhaiskasvatuksen tietovaranto

Syyskuussa voimaan tulleessa varhaiskasvatuslaissa päätettiin varhaiskasvatuksen tietovarannon (Varda) perustamisesta. Lastentarhanopettajaliitto kannattaa varhaiskasvatuksen tietovarantoa ja sen käyttötarkoitusta pyrkien kokoamaan keskitetysti tietoja varhaiskasvatuksen järjestäjistä, henkilöstöstä, perheistä ja varhaiskasvatuksen piirissä olevista lapsista. Varhaiskasvatuksen tietovaranto tuottaa kansallista ja ajankohtaista

tietoa, joka mahdollistaa varhaiskasvatustoiminnan kehittämisen ja viranomaisten päätöksenteon. Lastentarhanopettajaliitto katsoo, että tämä on hyvä esitys. Lastentarhanopettajaliitto pitää hyvänä, että myös tiedonsiirto kodin, viranomaisten ja varhaiskasvatuksen välillä sujuvoituu.

Helsingissä 28.09.2019

Anitta Pakanen

puheenjohtaja

Lastentarhanopettajaliitto LTOL ry

Jaana Lahdenperä-Laine

Varhaiskasvatuksen viestintäsihteeri

Lastentarhanopettajaliitto LTOL ry

Lähteet

Education at a Glance. (2018). Haettavissa: https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2018_eag-2018-en

Eskelinen, M. & Hjelt, H. (2017) *Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteutuminen.* Valtakunnallinen selvitys 2017. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:39. Helsinki. Haettavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf

Heckman. J. (2011). The Economics of Inequality. The Value of Early Childhood Education. *American Educator.* 31–47.

Vakavai -selvitys. (2017). *Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista.* Haettavissa: http://tietokayttoon.fi/hankkeet/hanke-esittely/-/asset_publisher/selvitys-varhaiskasvatuslain-kokonaisvaikutuksista-vakavai-

Kansallisen koulutuksen arviointikeskus (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanon arviointi. Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt*. (2018). Haettavissa: https://karvi.fi/app/uploads/2018/08/Varhaiskasvatussuunnitelman-toimeenpanon-arviointi_2018.pdf